

Hvad skriver de nye danske forfattere om

De nye danske forfattere skriver om nogenlunde de samme emner, som forfattere altid har skrevet om, dvs. eksistentielle problemer omkring meningen med livet, forholdet til andre mennesker og de generelle vanskeligheder, der knytter sig til at leve i et moderne samfund.

Nogle af de emner, forfatterne skriver om, har stået centralt i litteraturen gennem alle tider, mens andre er snævert knyttet til den udvikling, der er sket i det danske samfund de senere år. Det lader sig derfor heller ikke gøre at pege på et enkelt tema, der har været dominerende i den nyeste danske litteratur. Men til gengæld kan man opstille nogle overordnede pejlemærker over nogle af de temaer, der har stået centralt de senere år.

Samtidig skal man huske, at det er meget sjældent, en bog kun beskæftiger sig med et enkelt tema.

Hvem er jeg – jagten på identitet i den senmoderne verden

En stor del af den nyeste danske litteratur handler om det moderne menneskes problemer med at skabe sig en holdbar identitet i et samfund, der er i så hastig forandring, at de værdier, der var gældende i går, ikke nødvendigvis kan bruges til noget i dag.

Det har aldrig været let at være ung, men det er i endnu højere grad tilfældet i en tid, hvor man på den ene side er friset til at skabe sit eget liv og samtidig er udsat for et sandt bombardement af forslag til, hvordan andre synes, man skal forme sin fremtid.

Den danske forfatter, der de senere år mest konsekvent har beskæftiget sig med spørgsmålet om den menneskelige identitet, er Claus Beck-Nielsen. I december 2000 sagde han farvel til sit almindelige hverdagsliv, forlod sin familie og gik på gaden som en subsistensløs mand uden personnummer og dermed også uden identitet. Denne situation beskrev han efterfølgende i bogen *Claus-Beck-Nielsen (1963-2001). En biografi* (2003), der - som årstallene antyder - slutter med hans død. Da han efterfølgende genopstod fra de døde, skete det under kunstnernavnet Das Beckwerk, og siden har han skiftet både navn og køn, idet han de seneste år har optrådt som forfatter under navnet Madam Nielsen. På den måde har hans forfatterskab været en konstant afsøgning af, hvad man forstår ved begrebet identitet, og hvad det er, der skaber et menneskes identitet.

Den slags ekstreme eksperimenter hører til sjældenhederne. Langt mere almindeligt er det, at forfatterne beskæftiger sig med unge menneskers traditionelle vanskeligheder med at finde deres plads i en foranderlig verden uden faste normer. En af de forfattere, der har beskæftiget sig med dette tema er Theis Ørntoft, som debuterede med digtsamlingen *Yeahsuiten* (2009) der skildrer en ung mands forvirrende hverdagsliv i storbyen. I 2014 fulgte digtsamlingen *Digte 2014*, der ligeledes har identiteten som et centralt tema. Det samme gælder Casper Erics debutsamling *9/11* (2015), der samtidig er en

karakteristik af en hel generations vanskeligheder med at finde et ståsted i en uoverskuelig verden.

Der er også udgivet prosabøger, der har jagten på identitet som overordnet tema. Det gælder f.eks. Ina Munch Christensens debutroman *Nielsine* (2015), der i et ungdommeligt hverdagsprog beskriver de ekstreme udtryk, forsøgene på at skabe sig en identitet kan få.

Barndom og opvækst

Rammerne for vores liv som voksne bliver skabt allerede i barndommen. Barndomsmiljøet har derfor betydning for udviklingen af vores personlige identitet. Derfor er det heller ikke overraskende, at skildringen af barndommen og opvæksten er et centralt tema i den helt nye danske litteratur – akkurat som det har været det i den danske litteraturs historie til alle tider.

I mange af de senere års bøger er barndomstiden beskrevet med humor og sprogligt overskud. Det er f.eks. tilfældet i Erling Jepsens roman *Kunsten at græde i kor* (2002), der skildrer en drengs opvækst i en lille by i Sønderjylland. Samtidig tegner romanen indirekte et billede af et lokalsamfund, der præges af fortællelser, småsladder og dobbeltmoral. Romanen blev i 2007 filmatiseret af instruktøren Peter Schønau Fog, hvilket yderligere var med til at gøre bogen populær. En anden af de romaner om opvækstens problemer, der forener barske begivenheder og humor, er romanen *Kapgang* (2010), der er skrevet af forfatteren Morten Kirkskov. Også i denne roman skildres en drengs opvækst i et lillebymiljø, nemlig i kapgangsbyen Sønder Omme i 1970'erne. Denne roman blev i øvrigt filmatiseret af Niels Arden Oplev i 2014.

I de bøger, der her er nævnt, kombineres alvorlige oplevelser i barndommen med et humoristisk overskud. En mere rendyrket humor finder vi i Morten Ramslands *Sumobrødre* (2010), der skildrer en drengs opvækst i et rækkehuskvarter i Odense-forstaden Næsby i 1970'erne. Endnu mere udtalt er den humoristiske tone i Jens Blendstrups erindringsprægede roman *Gud taler ud* (2004) om det næsten absurde resultat af en gennemført patriarkalsk familiestruktur. Også denne roman har kunnet ses på film, idet den i 2017 blev filmatiseret af instruktøren Henrik Ruben Genz.

Hvor Blendstrup i sin roman indirekte gør op med sin kontroversielle og dominerende far, er det moderen, der – i hvert fald på overfladen – er hovedpersonen i Leonora Christina Skovs *Den, der lever stille* (2017), der på en både sørgmodig og udfordrende måde viser et barns forsøg på at tilpasse sig et småborgerligt og snæversynet miljø.

I andre romaner er det mere miljøet generelt end enkelte personer, der præger opvæksten. Der er f.eks. tilfældet i samlingen *Buresøfortællinger*, som Dy Plambeck udgav i 2005. På samme måde står miljøet i centrum i Thomas Korsgaards roman *Hvis der skulle komme et menneske forbi* (2017), der handler om en dreng, der vokser op i udkanten af det danske velfærdssamfund i en familie uden økonomisk og menneskeligt overskud. Fortællingen om hans opvækst i et landsbymiljø uden for Skive videreføres i romanen *En dag vil du grine af det* (2018).

Et helt andet miljø møder vi i Morten Papes debutroman *Planen* (2015). I denne roman vokser hovedpersonen op i ghettoen Urbanplanen på Amager i et miljø, der er præget af vold og kriminalitet. Dette har konsekvenser for hans bestræbelser på at finde sig selv i et rodløst og multikulturelt univers. Noget tilsvarende gælder hovedpersonen i Jakob Skyggebjergs autobiografiske debutroman *Vor tids helt* (2013), hvor hovedpersonen efter en opvækst i et hårdt misbrugsmiljø kommer til København, hvor han ryger, drikker og tager stoffer og ikke for alvor formår at gøre sig fri af sin miljømæssige baggrund. En langt mere positiv skildring af barndomsmiljøet møder vi i Josefine Klougarts *Stigninger og Fald*, der bl.a. handler om, hvilken rolle sproget har for udviklingen af en personlig identitet.

Et mere specifikt problem er beskrevet i Liv Nimand Duvås debutroman *Vi er vel helte* (2017), der giver en skildring af omkostningerne ved at være barn af en alkoholisk far, som man - uanset hvor gammel man er - føler sig moralsk tvunget til at tage ansvaret for.

Tabet og savnet som livsvilkår

Mange af de bøger, der er omtalt i det foregående afsnit, handler om, hvordan barndomsmiljøet på godt og ondt påvirker den enkelte. Alligevel finder vi i mange af disse bøger et indirekte ønske om at finde tilbage til barndomsmiljøet og dettes relative tryghed. Trods barndommens problemer står den for mange som et symbol på en uskyld, man ikke senere har kunnet genfinde i sit liv. Savnet og længslen tilbage står derfor centralt i mange af de nye forfatteres bøger.

Et typisk eksempel er Stine Pilgaard's debutroman *Min mor siger* (2012), hvor hovedpersonen helt konkret vender tilbage til sit barndomsmiljø for at finde sig selv efter et mislykket kærlighedsforhold. Nogenlunde samme situation finder vi i Julie Mendels tekstsamling *Relikvie* (2017), hvor hovedpersonen ligeledes ender med at flytte tilbage til sit barndomshjem.

Tabet og sorgen er centrale temaer i andre af de senere års danske værker. F.eks. er sorgen et overordnet tema i Caroline Albertine Minors novellesamling *Velsignelser* (2017), som bl.a. sætter fokus på de følelser, der følger af at miste.

Mere direkte spiller tabet en rolle i Lotte Kirkebys debutsamling *Jubilæum* (2016), der helt konkret viser, hvordan forskellige personer tackler deres personlige tab. På et mere abstrakt plan møder man samme tema i Emma Bess' novellesamling *Mødre, døtre søstre* (2018), der samtidig handler om de følelser, der er på spil mellem mennesker med meget tætte familierelationer.

Den store og den lille historieskrivning

Når det ind imellem kniber med at finde ud af, hvad vi skal stille op med vort liv, er det en almindelig menneskelig strategi at vende sig mod fortiden for her at finde normer og værdier, der måske kan gøre nutiden lettere. Det er i hvert fald én af forklaringerne på, at den historiske fortælling i flere perioder har været en af de mest populære litterære genrer. Helt samme popularitet som i 1970'erne og 1980'erne har den historiske fortælling ikke haft de senere år,

hvor hverken forfattere eller læsere tilsyneladende mener, at fortiden uden videre kan bruges som rettesnor for nutidens problemer. Men naturligvis skrives der stadig bøger, der handler om personer eller begivenheder i fortiden. Nogle forfattere henter inspiration langt tilbage i historien, mens andre fokuserer på begivenheder, der ligger tættere på nutiden. En af de forfattere, der de senere år har eksperimenteret med genren, er Lone Hørslev, der i romanen *Dyrets år* (2014) skildrer den unge adelskvinde Marie Grubbes liv, som det former sig i året 1666, hvor hendes sociale nedtur for alvor indledes.

En af de mest omtalte historiske romaner fra de senere år er Jesper Wung Sung's *En anden gren* (2017), der er en skildring af, hvordan forfatterens oldefar for omkring 100 år siden blev udstillet i Tivoli i København og her blev forelsket i og senere gift med bagerjomfruen Ingeborg.

Et eksempel på, at forfattere undertiden henter stof tættere på nutiden, er Birgitte Kosovic, der i dobbeltromanen *Den inderste fare* (2016-2017) tegner et portræt af politikeren og privatpersonen Erik Scavenius, der under Danmarks Besættelse blev overtalt til at påtage sig at stå i spidsen for samarbejdet med den tyske besættelsesmagt. Det betød, at han både i samtiden og eftertiden har fået et ufortjent ry for at være mere tyskvenlig end nødvendigt. Romanen giver bl.a. en beskrivelse af nogle af de valg, der var baggrunden for hans beslutninger.

Mens de traditionelle historiske romaner kun i begrænset omfang har haft læsernes bevågenhed, forholder det sig anderledes med de såkaldte *slægtsromaner*. Der er tale om romaner, der nok beskæftiger sig med fortiden, men ikke fokuserer på kendte historiske personligheder, men til gengæld viser, hvordan dagligdagen tidligere formede sig for almindelige mennesker.

En af de senere års mest læste bøger er Merete Pryds Helles roman *Folkets skønhed* (2016), der er en slags slægtskrønike om forfatterens forfædre, der voksede op på Langeland i 1930'erne og senere oplevede tilblivelsen af det moderne velfærdssamfund. En anden form for slægtsroman møder vi i Dy Plambecks *Texas' Rose* (2008), der er en fabulerende og underholdende skildring af en slægt, hvis mest interessante repræsentant er den dynamiske og kontroversielle faster Lillian.

Flere andre forfattere har på tilsvarende måde skrevet familiekrøniker, der fortæller om en bestemt slægt og udviklingen i det danske samfund. Det gælder f.eks. Katrine Marie Guldager, der i den såkaldte *Køge-krønike* 1-6 (2010-2016) har beskrevet en families udvikling fra 1938 og frem til 1988. Første bind i denne serie var romanen *Ulven*, mens serien blev afsluttet med *Ilden* (2016).

En nyere slægtskrønike møder vi i Kim Blæsbjergs romanserie *Desertørerne* 1-3 (2016-2018), der følger en families udvikling fra den økonomiske krise sætter ind i slutningen af 2008 og frem til 2012.

Den usikre fremtid

Fortiden kan i nogle tilfælde være med til at give større forståelse for nutiden og dens problemer. På samme måde kan skildringen af fremtiden undertiden

give indsigt i, hvilke tendenser i nutiden der på godt og ondt vil komme til at præge den fremtidige udvikling.

Verdenslitteraturen rummer et væld af såkaldte *utopier*, dvs. bøger hvor forfatterne skildrer, hvordan et kommende idealsamfund efter deres mening vil komme til at se ud. Der er ikke udgivet mange utopier i den danske litteratur de senere år. Det betyder ikke, at de danske forfattere er holdt op med at skrive om fremtiden, men er tvært imod et udtryk for, at de generelt ser på fremtiden med betydelig skepsis. Mens man f.eks. i 1950'erne og 60'erne kunne læse optimistiske science fiction-romaner om avancerede robotter, der havde overtaget det fysisk krævende arbejde, eller som skildrede mødet med repræsentanter for spændende kulturer fra fjerne galakser, hører det til sjældenhederne at støde på den slags skildringer i den helt nye danske litteratur.

Det nærmeste, man kommer til egentlig science-fiction litteratur, er Olga Ravns *De ansatte* (2018), der indeholder 102 vidnesbyrd om en arbejdsplads i et fremtidssamfund. Romanen foregår i det 22. århundrede og skildrer et samfund, hvor det tilsyneladende ikke længere giver mening at skelne mellem mennesker og menneskelignende maskiner.

De fleste af de fremtidsskildringer, der skrives i dag, er *dystopiske* profetier, der lægger hovedvægten på at beskrive det monotone arbejdsliv, fremmedgørelsen, den voksende individualisme og den manglende menneskelige kontakt.

En af de fremtidsromaner, der de senere år har vakt størst opmærksomhed, er Kaspar Colling Niensens *Den danske borgerkrig 2018-24* (2013), der bliver fortalt af en mand, der som ganske ung oplevede den borgerkrig, der udspillede sig for 450 år siden.

Denne roman blev i 2017 fulgt op af romanen *Det europæiske forår*, der foregår i en fremtid, der kun ligger ganske få år ude i fremtiden. Efter en række terrorangreb i København er tusindvis af danske muslimer enten samlet i en ghetto i København eller er blevet deporteret til Afrika, mens de rigeste danskere har isoleret sig på Lolland, hvor de forsøger at opbygge et nyt samfund.

Større optimisme er der heller ikke i Jeppe Krogsgaard Christensens roman *April 2026*, der skildrer et samfund, hvor man har lagt livet i hænderne på internettet, som ingen kender til bunds, men som er begyndt at fjerne alle de ting fra samfundslivet, der umiddelbart virker overflødig. En mere kompleks dystopisk fremtidsskildring møder vi i Theis Ørntofts debutroman *Solar* (2018) der bl.a. fokuserer på forholdet mellem menneske og natur.

Klimaet går grassat

Der kan være mange grunde til den pessimisme, man møder i mange moderne danske fremtidsskildringer. F.eks. er det generelt blevet mere åbenlyst, at den teknologisk udvikling ikke i sig selv har skabt en positiv samfundsudvikling. Tvært imod har udviklingen ført til internationale problemer med voksende økonomiske modsætninger mellem supermagterne, stigende frygt for terrorisme, fødevareknaphed osv.

Langt det største internationale problem de senere år er de problemer, der knytter sig til miljøet og de klimaforandringer, der er fulgt i kølvandet på vores ligegyldighed over for miljøet. Det er et emne, der er behandlet på en lang række klimatopmøder og konferencer, ligesom der er bred enighed om, at klimakrisen er menneskehedens største aktuelle problem. Forfatteren Lars Skinnebach formulerede det særdeles håndfast, da han for nogle år siden slog fast, at en digtning, der ikke beskæftiger sig med det, som han betragter som menneskets største trussel, overhovedet ikke er værd at beskæftige sig med. Efter hans mening svarer det til at spille violin, mens skibet går ned. Der er da også ganske mange danske forfattere, der de senere år har skrevet om klimaet og klimakrisens voksende konsekvenser både for natur og mennesker.

Allerede i 1977 udgav Thorkild Bjørnvig samlingen *Miljødigte*, hvor han gjorde opmærksom på forureningen som et voksende problem. Siden blev det almindeligt at tale om miljøproblemer, mens udtrykket klimakrise de senere år har vundet indpas som overordnet betegnelse for de menneskeskabte klimaproblemer.

En af de første af de yngre forfattere, der for alvor gjorde opmærksom på klimakrisen og dens konsekvenser, var Lars Skinnebach, der i en række udgivelser placerede sig som ophavsmand til den såkaldte økopoesi. Efter en pause på næsten syv år udgav Lars Skinnebach i foråret 2018 en ny digtsamling med titlen *TEOTWAWKI*, der er et akronym for "the end of the world as we know it". Bogen fremstår da også som en vision om en fremtidig klimakatastrofe.

En anden af de nye danske forfattere, der har sat fokus på klimaproblemerne, er Ursula Andkjær Olsen, der allerede i nogle af sine tidligste digtsamlinger offentliggjorde tekster, der advarede mod konsekvenserne af vores manglende miljøbevidsthed. Siden har bl.a. Theis Ørntoft i samlingen *Digte 2014* og i romanen *Solar* (2018) fokuseret på de aktuelle miljøproblemer. *Solar* kan bl.a. læses som en dystopisk generationsroman og en mytisk skildring af en fremtid, hvor mennesket er forsvundet fra planetens overflade.

En dystopisk fremtidsversion møder vi desuden i Silja E. K. Hendersons poesisamling *1,7 Tipping Point* (2018). Her blandes dagbogsnotater og statistisk materiale i en slags poetisk montage, der munder ud i den dystopiske fremtidshistorie "P", der forklarer, hvad der sker i tiden efter "Tipping Point", altså det tidspunkt hvor der sker noget drastisk med miljøet.

Mens der således skrives ganske mange digte om klimaproblemerne, venter vi stadig på den store roman om klimakrisens konsekvenser.

Mellem sundhed og sygdom

I kølvandet på etableringen af velstandssamfundet er der sket en forøgelse i mængden af sygdomme. Det skyldes naturligvis bl.a., at vi er blevet bedre til at identificere og diagnosticere sygdomme. Samtidig har vores ændrede leveforhold betydet, at de såkaldte livsstilssygdomme er blevet mere udbredte. En af de forfattere, der har skrevet om de katastrofale konsekvenser, som de store pandemier kan få, er Hanne-Vibeke Holst, der i romanen *Som pesten*

(2017) retter opmærksomheden mod, hvordan en dødelig influenzaepidemi kommer til at true den menneskelige eksistens.

En af de sygdomsromaner, der har vakt opmærksomhed de senere år, er Christian Jungersens *Du forsvinder* (2012), der handler om en mand, der får en hjernesvulst og derfor gradvist ændrer personlighed, hvilket får alvorlige konsekvenser både for familie og pårørende. Denne roman blev i 2017 filmatiseret af Peter Schønau Fog.

Der er ingen tvivl om, at cancer er den sygdom, der påvirker flest mennesker i det moderne samfund, og det er da også den sygdom, der har spillet den største rolle i litteraturen.

I Bjørn Rasmussens roman *Ming* (2015) er hovedpersonens far f.eks. indlagt med en alvorlig kræftsygdom, og de forskellige faser i kroppens fysiske forfald beskrives indgående. På samme måde har hovedpersonens kræftsyge far en central placering i Kamilla Hega Holst halvdokumentariske roman *Sort* (2012). Tydeligst behandles temaet i de bøger, som Marie Gerhard udgav i årene før sin død. Hun debuterede i 2014 med romanen *Der bor Hollywoodstjerner på vejen*, der bl.a. handler om at overleve en kræftsygdom. Endnu mere er temaet udfoldet i fremtidsromanen *Transfervindue*. Her beskrives et samfund, hvor en stor del af Nordsjælland er omdannet til et hospice for kræftpatienter. I endnu højere grad har forfatterne haft øjnene rettet mod de psykiske sygdomme, som er opstået som en direkte konsekvens af det moderne velfærdssamfund.

Det stadig mere strømlinede samfund betyder, at vi opfatter stadig flere af vores medborgere som unormale og afvigende. Det voksende karaktærræs, de sociale mediers pres på den enkelte og samfundets generelle krav om effektivitet og heraf følgende ensretning har ikke mindst skabt stress blandt de helt unge, men også mange ældre oplever vanskelighederne ved at leve op til det moderne samfunds krav om tilpasning og effektivitet. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at der i dag gives langt flere psykiske diagnoser end tidligere, og at stadig flere indlægges med psykiske problemer.

Dette afspejler sig naturligvis også i den nye litteratur.

I nogle tilfælde er der tale om psykiske vanskeligheder, der kan føres tilbage til forholdsvis konkrete problemer. Det er f.eks. tilfældet i Mikael Josephsens digtsamling *Knæk* (2016) hvor hovedpersonen bl.a. er diagnosticeret som "personlighedsforstyrret alkoholiker, hashmisbruger, pillemisbruger, bipolar, grænsepsykotisk og pseudopsykopatisk". Bjørn Rasmussens prosalyriske punktroman *Pynt* (2013) handler om en psykisk uligevægtig skuespillerinde, der er indlagt på en psykiatrisk afdeling bl.a. pga. spiseforstyrrelser, mens hovedpersonen i Jacob Skyggebjergs *Hjælp* (2018) påstår, at han er skizofren og derfor ender i et psykiatrisk system, der efterhånden formår at gøre alle raske til syge.

I takt med det stadig større fokus på det, der er anderledes og behovet for at sætte etiketter på folk, er der de senere år sket en ændring i synet på de utilpassede og "sære" eksistenser, som man tidligere var tilbøjelig til at opfatte som en slags "monstre". Det er en udvikling, der især er kommet til udtryk i de elektroniske medier, hvor man f.eks. i en række tv-serier har kunnet opleve,

hvordan de socialt og psykisk utilpassede i flere tilfælde fremstilles i et mere positivt lys eller direkte får status som helte. I første omgang er det især tv-seriernes manuskriptforfattere, der har fået øje på de muligheder, der ligger i at gøre dem, der er "anderledes", til hovedpersoner.

Markante eksempler er den manisk-depressive Carrie Mathison i tv-serien *Homeland* og Saga Norén i den dansk-svenske tv-serie *Broen*. Det er kvinder, der har psykiske diagnoser og har store problemer med at begå sig i samfundet, men som til gengæld på overbevisende måder formår at udnytte de alternative kompetencer, de er i besiddelse af. Også i litteraturen har man set tilløb til at opfatte anderledesheden og galskaben som noget positivt, der kunne føre til kreativitet, fordybelse og indsigt.

Arbejdsliv og sociale modsætninger

I mange af de bøger, der er omtalt i de foregående afsnit, spiller de sociale modsætninger en central rolle. Det gælder ikke mindst i de romaner, der er omtalt i afsnittet om barndom og opvækst. Mange af disse bøger fokuserer på det sociale miljøes betydning for opvæksten og etableringen af en personlig identitet. Men naturligvis er der også udgivet bøger, hvor de sociale modsætninger er det overordnede tema. En af de nyere romaner, hvor handlingen udspiller sig på det danske samfunds skyggeside, er Jonas T. Bengtssons *Submarino* (2007), der handler om to brødre, der færdes på kanten af samfundet som henholdsvis halvkriminel og narkoman. Romanen blev filmatiseret af Thomas Vinterberg i 2010, hvilket yderligere var med til at gøre den kendt. I den modsatte ende af samfundspyramiden finder vi personerne i Lotte Kaa Andersens debutroman *Hambros Allé 7-9-13* (2015), der skildrer nogle af de problemer, som beboerne på Danmarks dyreste villavej slås med op til den økonomiske krise i 2008. Samtidig møder vi i denne roman nogle af de mennesker i den danske befolkning, der har de bedst betalte jobs. Herved adskiller denne roman sig fra mange andre nye bøger, der netop lægger vægten på at skildre et langt mindre attraktivt og økonomisk mindre udbytterigt arbejdsliv.

Det kommer f.eks. til udtryk i Kristian Bang Foss' roman *Stormen i 99* (2008), hvor hovedpersonen arbejder som tøjplukker på virksomheden In Wears lager på Amager. Det monotone lagerarbejde spiller også en væsentlig rolle i Jonas Eika Rasmussens debutroman *Lageret, Huset, Marie* (2015), hvor en stor del af handlingen foregår på Dansk Supermarkeds nonfoodlager i Brabrand ved Aarhus.

Et fysisk langt mere krævende job har hovedpersonen i Kenneth Jensens roman *Tragedie plus tid gange tre* (2017), der beskriver det monotone og stressende arbejde på et svineslagteri.

Fra skildringerne af forholdene på arbejdspladsen er der ikke langt til et direkte politisk engagement. Det ser man f.eks. i Lone Aburas forfatterskab. Hun debuterede i 2009 med romanen *Føtexsøen*, der skildrer hovedpersonens arbejde som kassedame i Føtex. I 2013 udgav Aburas *Politisk roman*, der bl.a. beskæftiger sig med nødvendigheden af at engagere sig i samfundets forhold,

og endelig fulgte i 2017 bogen *Det er et jeg der taler (Regnskabets time)*, der er et meget direkte og håndfast indlæg i tidens politiske debat.

Globaliseringens konsekvenser

Man møder ofte den påstand, at verden bliver stadig mindre. Set fra et videnskabeligt synspunkt er det naturligvis ikke sandt, men derfor kan det udmærket opleves på den måde, at Verdens befolkning er kommet tættere på hinanden. Det er bl.a. sket rent fysisk, således at vi med moderne transportmidler kan komme fra ét sted i verden til et andet i løbet af få timer. Nok så væsentligt er det, at vi takket være de moderne kommunikationsmidler – naturligvis først og fremmest internettet – bliver holdt opdateret om alt, hvad der sker overalt i verden i løbet af få sekunder.

Globaliseringen og dens virkninger har da også spillet en central rolle i den helt nye danske litteratur. Det er f.eks. tilfældet i Kirsten Hammanns roman *En dråbe i havet* (2008), der direkte og håndfast modstiller et moderne storbyliv og u-landenes nød og elendighed. Denne kontrast er udfoldet endnu mere i Jakob Ejersbos trilogi *Eksil* (2009), *Revolution* (2009) og *Liberty* (2009), der bl.a. sætter spørgsmålstegn ved nytteværdien af det arbejde, der udføres af danske ulandsfrivillige i Tanzania. Romanserien dannede grundlag for en tv-serie i fem afsnit, som DR udsendte i 2018. Ejersbo sætter i sine bøger indirekte spørgsmålstegn ved konsekvenserne af de vestlige industrimagters kolonipolitik. Det er et af de spørgsmål, som Christina Hagen også stiller i digtsamlingen *White Girl* (2012), der består af en række fiktive breve fra en frustreret og forurettet kvindelig turist til de grækere, afrikanere og asiater, der bryder forstyrrende ind i hendes drøm om en succesfuld rejse. Senest har Christina Hagen udgivet bogen *Boyfrind* (2017), der bl.a. beskriver det fysiske forhold mellem en kvindelig turist og en indfødt mand.

På en langt mere direkte måde er vores behov for at blande os i andre landes forhold kommet til udtryk ved vores involvering i en række internationale konflikter. Terrorangrebet på New York i september 2001 har bl.a. betydet, at skiftende danske regeringer i forsøget på at bekæmpe den internationale terrorisme har sendt danske soldater til politiske brændpunkter rundt omkring i verden. Siden 1990 er omkring 67.000 danske soldater draget til udlandet for enten at deltage i krige eller fredsbevarende missioner. Det har ikke i alle tilfælde været helt omkostningsfrit. Mest problematisk har vort engagement været i Afghanistan, hvor 43 danske soldater er omkommet, siden de første danske soldater ankom til landet i begyndelsen af 2002.

Derfor er krigen naturligvis også et tema, som ganske mange danske forfattere har skrevet om de seneste år. En af de danske forfattere, der tidligt beskæftigede sig konsekvenserne af vores deltagelse i de forskellige konflikter, var lyrikeren Ursula Andkjær Olsen. Allerede samlingen *Atlas over huller i verden* (2003) rummer tekster, der havde åbenlys adresse til den danske krigsdeltagelse. Hendes engagement videreførtes i samlingen *Havet er en scene* (2008), der bl.a. rummer et afsnit, der direkte beskæftiger sig med krigen. Mens man på bogens venstreside kan læse teksten "Sværde skriger", løber på højresiden teksten "Some Soldier wrote", der rummer brudstykker af

en amerikansk soldats blog, der således kommer til at stå som en slags statusopdateringer eller små postkort fra fronten.

Et tilsvarende eksperiment gennemførte Amalie Smith, der udgav *Greeting from Denmark. 8 postkort fra en krigsførende nation*, der bl.a. rummer refleksioner over, hvordan sproget spejler den politiske og militære virkelighed.

Andre forfattere har på en langt mere direkte måde beskrevet de menneskelige konsekvenser af krigsdeltagelsen. Det gælder f.eks. Lars Husum, der i 2010 udgav romanen *Jeg er en hær*, der viser, hvordan krigen – i dette tilfælde Afghanistan-krigen – kan få enorme psykiske konsekvenser for den enkelte soldat. Samme tema står centralt i flere andre nyere danske bøger. Det gælder f.eks. Henriette E. Møllers roman *Danskerheld* (2012) og Anne-Cathrine Riebnitzskys *Forbandede yngel* (2013), hvor vi følger danske soldater i henholdsvis Irak og Afghanistan. Det samme er tilfældet i Dy Plambecks *Mikael* (2014).

Den hidtil mest omfattende roman om den danske krigsdeltagelse er Carsten Jensens *Den første sten* (2015), hvor vi følger en gruppe unge mænd og kvinder, der med de bedste intentioner har meldt sig til krigen i Afghanistan, men efterhånden mister troen på de idealer, de oprindeligt kæmpede for. Andre forfattere er gået længere tilbage i tiden for at belyse konsekvenserne af den kolonialistiske danske udenrigspolitik. Det gælder f.eks. Kim Leine, der i den populære roman *Profeten fra Evighedsfjorden* (2012) og fortsættelsen *Rød mand/Sort mand* (2018) bl.a. afdækker, hvordan danske udsendinge i 1700-tallets slutning optrådte som koloniherrer i Grønland, hvor de med hård hånd forsøgte at sprede deres kultur til den oprindelige grønlandske befolkning. Interessen for Danmark som kolonimagt er vokset de senere år bl.a. i forbindelse med jubilæet for salget af de Vestindiske øer i 1918. Vi venter stadig på kæmperomanen om den danske tid som kolonimagt, men Mich Vraa har i de to romaner *Haabet* (2016) og *Peters Kærlighed* (2017) beskæftiget sig med perioden. *Haabet* foregår i slutningen af 1700-tallet og fortæller gennem brudstykker af breve, dagbøger, skibsjournaler og kongelige forordninger om den ondskab, der i nogle tilfælde knytter sig til danskerne som koloniherrer. *Peters kærlighed* har som hovedperson Peter von Scholten, der i 1827 blev generalguvernør på Sankt Croix i Dansk Vestindien.

Kulturmøder og kulturkonflikter

Nogle af de bøger, der er omtalt i det foregående afsnit, handler om, hvordan mødet mellem forskellige kulturer og civilisationer former sig. I den offentlige debat har interessen for de kulturmøder, der foregår inden for landets grænser, imidlertid været langt større de senere år.

Den første bølge af gæstearbejdere kom til Danmark i slutningen af 1960'erne. Der var især tale om mænd fra Tyrkiet, Pakistan og Jugoslavien, der dækkede det voksende behov for arbejdskraft, der fulgte i industrialiseringens kølvand. Desuden kom der i begyndelsen af 1970'erne flygtninge fra europæiske diktatorlande som Spanien, Portugal og Grækenland og fra lande i Latinamerika og Afrika.

Da arbejdsløsheden i løbet af 1970'erne voksede, begyndte stadig flere danskere at sætte spørgsmålstegn ved nødvendigheden af at importere arbejdskraft.

Alligevel gennemførtes i 1983 en forholdsvis liberal udlændingelov, der bl.a. betød en forbedret retstilling for mennesker, der søgte om asyl i Danmark. De følgende år voksede antallet bl.a. af tamilske flygtninge, ligesom Iran-Irak krigen 1980-1988, urolighederne i Mellemøsten og krige i Chile og Vietnam betød, at der kom flere indvandrere og flygtninge til landet. Debatten fik yderligere næring i løbet af 1990'erne, da krigshandlingerne på Balkan betød, at antallet af krigsflygtninge voksede yderligere. Siden har debatten om indvandrer- og flygtningepolitikken været det helt dominerende tema i den politiske debat i Danmark.

Frem til omkring 1990 var kulturmødet ikke et tema, der for alvor spillede en rolle i dansk litteratur. Nogle forfattere med indvandrerbaggrund udgav tekster, hvor de satte fokus på vanskelighederne ved at blive integreret i det danske samfund, mens enkelte danske forfattere problematiserede vores manglende forståelse for indvandrernes særlige problemer. Et typisk eksempel oplevede man, da den folkekære forfatter Benny Andersen i digtsamlingen *Tiden og storken* (1985) markerede sig i den offentlige debat med en række digte, der gav en ironisk beskrivelse af den danske befolknings stædige klamren sig til, hvad den betragtede som særligt danske værdier.

Efter årtusindeskiftet er forfatternes interesse for kløften mellem "dem og os" blevet større. En af de første nyere forfattere, der satte spørgsmålstegn ved danskernes holdning til flygtninge og indvandrere var Maja Lee Langvad, der i *Holger Danske* (2005) gav en særdeles kritisk beskrivelse af den måde, vi behandler indvandrere og flygtninge på.

Yderligere et opsving tog debatten, da Yahya Hassan i 2012 udgav digtsamlingen *Yahya Hassan*, der bl.a. skildrer de menneskelige omkostninger ved at vokse op med påvirkninger fra to kulturer. Bogen blev solgt i mere end 100.000 eksemplarer og gav efterfølgende anledning til en voldsom debat. Siden er dette tema kommet til at stå stadig stærkere i den danske litteratur. På en humoristisk måde sker det f.eks. i Hassan Preislers roman *Brun mands byrde* (2013), mens der er mere alvor i Özcan Ajrulovskis digtsamling *Jeg er ikke fremmed* (2017). Også Nilgün Erdem skildrer i digtsamlingen *Pudder og ph'der* (2017) de problemer, der knytter sig til på én gang at blive integreret i det danske samfund og samtidig bevare respekten for de værdier, man er opvokset med.

Direkte kritik kommer til udtryk i Sara Omars roman *Dødevaskeren* (2017), der vakte stor opmærksomhed ved udgivelsen og bl.a. giver en temmelig barsk beskrivelse af den kvindeundertrykkelse, der ligger i nogle af de islamdominerede kulturer.

Kærlighedens veje og vildveje

Et af de temaer, som litteraturen til alle tider har beskæftiget sig med, er kærligheden og de forskellige forklædninger, kærligheden kan optræde i.

Mens man i romantikken skildrede den romantiske kærlighed inden for familien som det eneste naturlige grundlag for den menneskelige lykke, har man - siden Sigmund Freud udkastede sine teorier om den menneskelige personligheds struktur - betragtet den seksuelle drift som den grundlæggende energikilde for al menneskelige aktivitet. Det betyder, at synet på kærligheden i vore dage er langt mere nuanceret end tidligere. Et grundlæggende tema er stadig forelskelsen i dens forskellige fremtrædelsesformer. En af de forfattere, der mest intenst har beskrevet den stormende, altopslugende forelskelse, er Christel Wiinblad. Det sker bl.a. i romanen *Ingen åbner* (2012), der har den karakteristiske undertitel *Passionsspil* og bl.a. giver et indblik i, hvor flygtig kærligheden kan være.

Forelskelsen er også et overordnet tema i Mette Høegs digtroman *Nye rejsende* (2017), der på én gang skildrer den altfortærende forelskelse og dens menneskelige omkostninger. Det samme oplever man i Christel Wiinblads roman *De elskende* (2014), der bl.a. demonstrerer, hvilke omkostninger det kan have at havne i et kærlighedsforhold, der ikke er ligeværdigt. En tilsvarende problemstilling møder vi i Josefine Klougart's roman *Hallerne* (2011), der er en skildring af, hvordan en af parterne i et kærlighedsforhold har overtaget magten over den anden, således at forholdet efterhånden har udviklet sig til en tom skal, der ikke rummer følelser, men udelukkende er rutiner. Samme tema møder man i Jacob Skyggebjergs roman *Jalousi* (2017), der fokuserer på, hvad der sker, når den umiddelbare forelskelse afløses af hverdagens problemer. Et mislykket kærlighedsforhold er tilsyneladende også baggrunden for nogle af de tanker, som hovedpersonen i Julie Mendels tekstsamling *Relikvie* (2017) gør sig.

På trods af de mange problemer, der knytter sig til parforholdet, ender ganske mange kærlighedsforhold i et ægteskab. Hvert år indgås omkring 30.000 ægteskaber i Danmark. I vore dage betragter man i stigende grad ægteskabet som en social konstruktion, der i et forsøg på at få kontrol over de ustyrlige kroppe lægger mennesker i en selvvalgt spændetrøje. Det er en af årsagerne til, at omkring halvdelen af alle ægteskaber ender med en skilsmisse.

Derfor er det heller ikke overraskende, at ægteskabet er et centralt tema i mange af de bøger, der er udgivet de senere år. En af de mest markante af disse romaner er Nikolaj Zeuthens *Verdensmestre – en historie fra 00'erne* (2010), der især sætter fokus på vanskelighederne ved at leve op til rollerne som ægtefæller og forældre. Ægteskabsproblemer møder vi også i Kamilla Hega Holsts roman *En kærlighedshistorie* (2010) og i Leonora Christina Skovs gennembrudsroman *Champagnepigen* (2007), ligesom et ulykkeligt kærlighedsforhold er et centralt tema i Olga Ravns eksperimenterende versroman *Den hvide rose* (2016).

Naturligvis er der også skrevet bøger, der belyser, hvilke omkostninger, de opløste parforhold har for børnene. Dette er f.eks. ét af temaerne i Olga Ravns *Celestine* (2015), hvor hovedpersonen bl.a. reflekterer over sin opvækst som skilsmissebarn.

I de bøger, der er omtalt indtil nu, skildres kærlighedsmødet som et traditionelt heteroseksuelt forhold mellem mand og kvinde. Der er imidlertid i

den helt nye danske litteratur en tendens til at beskæftiger sig med andre former for fysisk kærlighed. Et typisk eksempel er Bjørn Rasmussens debutroman *Huden er det elastiske hylster der omgivet hele legemet* (2011), der beskriver, hvordan der opstår et spirende homoseksuelt forhold mellem en dreng og en ældre mand, og hvordan dette forhold efterhånden udvikler sig i sadomasochistisk retning.

Samtidig er det lesbiske kærlighedsforhold blevet et tema, der dukker op i mange bøger. Det er f.eks. tilfældet i flere af Leonora Christina Skovs romaner, ligesom temaet behandles på en humoristisk i Kristina Nya Glaffeys to bøger *Mor og Busser* (2014) og *Mor og Busser skal skilles* (2016), der skildrer fordele og ulemper ved at vokse op i en lesbisk familie set fra et barns synsvinkel.

En langt mere ekstrem form for "kærlighed" møder vi i Christel Wiinblads *Prolog* (2011), der handler om en pige, der fra hun er 5 år gammel bliver seksuelt misbrugt af en far, der samtidig terroriserer sin familie på andre måder.